

Jak dostávají dinosaurů svá jména?

Každý nově objevený dinosaur dostává po odborném prostudování své vlastní dvou-slovné (binomické) pojmenování. Tento taxonomický systém byl zaveden již švédským přírodovědcem Karlem Linné (1707–1778) v průběhu 18. století. Popisovaný dinosaur může být příslušníkem již známého rodu (genus – např. velký teropod *Allosaurus*) a stát se jeho novým druhem (species – *A. europaeus*) nebo se jedná o zcela nový rod a druh (např. sauropod *Eomamenchisaurus yuannouensis*). U většiny dinosaurů si pamatujeme a běžně používáme jen rodové jméno, čestnou výjimkou je paleontologická „celebrita“ *Tyrannosaurus rex*.

Když je objeven a popisován nový druh dinosaura, existuje mnoho možností, jak a podle čeho jej pojmenovat. Druhové jméno dinosaurů často odkazuje na nějakou osobu nebo místo, které s objemem souvisí (například teropod *Megalosaurus bucklandii* podle viktoriánského vědce Williama Bucklanda nebo nodosaurid *Peloroplites cedrimontanus* podle geologického souvrství Cedar Mountain). Také rodové jméno dino-

saura může odkazovat na místo objevu, příkladem je nodosaurid *Hungarosaurus* („maďarský ještěr“), dromeosaurid *Utahraptor* („utažský zloděj“) nebo tyranosaurid *Albertosaurus* („ještěr z Albery“).

Velmi často dostávají dinosaurů názvy podle některých specifických fyziologických charakteristik, například ornitopod *Iguanodon* („zub leguána“) podle povrchní podobnosti své dentice se zuby ještěra leguána. Podobným způsobem přišel ke svému jménu také obří dravec *Carcharodontosaurus* („ještěr se žraločími zuby“). *Deinonychus* („strašný dráp“) měl zase jako typický dromeosaurid opravdu strašlivý zabíjäcký dráp na obou zadních končetinách. Dobrým příkladem výše zmíněného je také velký rohatý dinosaur *Triceratops* („třírohá tvář“). Obří čínský sauropod *Hudiesaurus* zase vděčí za podivné jméno („motýlí ještěr“) tvaru svých obratlů, připomínajících vzdáleně motýla s roztaženými křídly.

Názvy dinosaurů obvykle obsahují řecká nebo latinská slova, proto je někdy poměrně obtížné je přečíst a přeložit. Jména však mohou být tvořena

také podle slov místních domorodých nářečí (obří argentinský teropod *Mapusaurus*, tajemný indický sauropod *Bruhatkayosaurus* nebo mongolský oviraptorid *Khaan*), případně s využitím jmen mytologických či náboženských bytostí (např. mongolský dromeosaurid *Mahakala*, pojmenovaný podle buddhistického božstva, nebo severoafričský sauropod *Jobaria*, jehož jméno bylo odvozeno od netvora tradovaného v místních legendách).

Vzácnými případy jsou druhová jména tvořená zkratkami názvů nebo jmen osob, to je případ čínského ankylosaura druhu *Tianchisaurus nedegaoeferima*. Pokud je objevitelem vzácného nálezu amatérský sběratel, je mu často umožněno navrhnout vlastní název pro nový druh. Zajímavým příkladem je dromeosaurid *Bambiraptor feinbergi*, objevený čtrnáctiletým chlapcem Wesem Linsterem v roce 1995. Ten dal svému objevu přezdívku „*Bambiraptor*“ podle známé disneyovské kreslené postavy. Přezdívka se žila a byla při popisu dinosaura povýšena na platné vědecké jméno. V některých případech je nový dino-

LEBKA CENTROSAURA

ilustrace nakreslil Jiří Hajný

saurus pojmenován naopak podle amatérského objevitele, a to zpravidla jen druhovým jménem (například titanosauridní sauropod *Pitekunsaurus macayai*, pojmenovaný v roce 2008 podle průzkumníka ropné společnosti Luise Macaye, který objevil učinil o čtyři roky dříve).

Rodové jméno dinosaura je však také někdy voleno podle významných osob nebo jen známých a příbuzných paleontologů, provádějících popis. To je případ velkého kachnozob-

ho dinosaura *lambeosaura*, pojmenovaného podle kanadského paleontologa Lawrence M. Lambého (1849–1934), dále třeba drobného mongolského troodontida rodu *Byronosaurus* nebo ještě menšího australského hypsilofodontida rodu *Leaellynasaura*, ve druhém případě poskytla paleontologickému manželskému páru Richových inspiraci jejich vlastní dcera Leaellyn.

Vladimír Socha

(Částečně převzato z autorovy knihy Úžasný svět dinosaurů, nakl. Triton, 2009)

U Královny Elišky byla Temná kavárna

Hradec Králové – Jaké je to nevidět, mohli na vlastní kůži okusit návštěvníci Temné kavárny, kterou v Hradci Králové otevřela obecně prospěšná společnost Tyfloservis. Kavárna byla otevřena deset dnů při festivalu Divadlo evropských regionů a navštívilo ji rekordních 800 lidí.

Od úterý do čtvrtka 21. až 30. června byla vždy od 14 do 20 ho-

din ve vinném sklípku U Královny Elišky v Hradci Králové otevřena Temná kavárna. Projekt zajistili pracovníci královéhradeckého střediska Tyfloservisu ve spolupráci s majitelem sklípku. Mezi obsluhujícími byli lidé se zrakovým postižením, studentky Univerzity Hradec Králové a dalších škol a kolegové z jiných středisek Tyfloservisu. Nevidomý a slabozraký lidé také

zajistili doprovodný program, který návštěvníkům nabídl každý den něco jiného. Umělci z řad nevidomých se představili zpěvem a hrou na piaqno, kytaru a flétnu, autorským čtením povídek, poezie, autobiografie, ale také zvukovými ukázkami z rozhlasových pořadů a filmů.

Cílem projektu bylo názorně přiblížit široké veřejnosti podmičky, v nichž nevidomí lidé žijí a dále zprostředkovat setkání s touto cílovou skupinou spojené s odstraňováním předsudků a bariér. Obecným cílem projektu byla podpora integrace nevidomých a slabozrakých lidí do společnosti a prezentace služeb, které Tyfloservis pro zrakově postižené již dvacátým rokem nabízí.

Temná kavárna se otevřela vždy v celou hodinu, kdy byli návštěvníci za pomoci průvodců v tmavých brýlích zavedeni dovnitř. Z nápojových lístků uzpůsobených pro příjem infor-

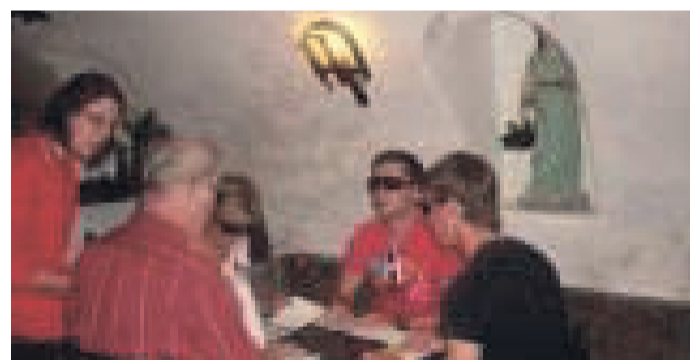
mací hmatem a dalšími smysly si sami vybrali z nabídky nápojů. Velkým zážitkem pro ně byla samotná konzumace objednaných pochutin, kdy si část z nich nebyla jista, zda to zvládne bez větší úhony. Někteří však byli odváznější a chtěli vyzkoušet kromě nápojů i medovník nebo sýrovou mísu. Pak u stolu zavládlo veselí, když kousek sýra skončil jinde než v ústech jeho majitele. Před závěrečným odtemněním prostor byli všichni zvědaví, co po nich na stolech zbylo, a jak vypadají nápojové lístky, obsluhující personál i umělci.

Pro hosty znamenala návštěva Temné kavárny netradiční zážitek spojený s hodinovým pobytem v úplné tmě. Pro personál z řad nevidomých a slabozrakých i vidících obvykle první zkušenost s touto situací, s níž se výtorně vyrovnali a vytvořili podpůrnou atmosféru pro návštěvníky. Mezi

personálem, který se každý den střídá, obvykle vládlo nadšení po skončení pracovního dne spojené s pocitem dobře vykonané práce, ale také únava z nutnosti neustálé koncentrace na činnosti, jež během celého dne vykonávali.

Temnou kavárnu navštívilo během 10 dnů celkem 800 lidí a někteří dokonce opakovaně. Jejich reakce lze shrnout slovy: „Byl to pro mě silný zážitek na celý život, který mě donutil k zamýšlení. Moc děkuji za jeho zprostředkování. Obdivuji obsluhu i nevidomé umělce.“ Vzhledem k úspěchu projektu mají organizátoři v plánu akci v budoucnu zopakovat.

Za podporu projektu by organizátoři chtěli velmi poděkovat primátorovi města Hradec Králové Zdeňku Finkovi a dále majiteli občerstvení Fresh paníni Miloši Linhartovi, který všem, jež zajišťovali provoz kavárny, nabídl každý den jídlo zdarma. Daniela Morávková

U nás doma

Strana U nás doma vzniká díky vám, našim čtenářům. Píšíte nám o věcech, které vám udělaly radost, sledujete, co se u vás děje, posíláte nám perličky ze života i pozvání na výlet. Fotoaparát zachycuje zajímavosti i dění kolem vás. Pokud jste viděli nebo zažili něco zajímavého, poučného, veselého, neobvyklého, nenechávejte si to pro sebe a dejte nám vědět. Fotíte? Pak neváhejte a podělte se o své foto „úlovky“ s námi: drahomira.povazanova@denik.cz

Úlovky čtenářů

Kde prožijete dovolenou? Jezdíte na výlety, šli jste se projít? Byli jste na výstavě či koncertu? Pošlete nám fotografii se svým nejlepším úlovkem a my ji zveřejníme na našich webových stránkách a na stránkách Hradeckého deníku. Fotografie doplňte popiskem, vaším jménem a bydlištěm. Snímky pošlete e-mailem na adresu: drahomira.povazanova@denik.cz

INZERCE

AUTOŠKOLA SLECHTA s.r.o.

ŠKOLENÍ ŘIDIČŮ

PRÁVIDELNÉ I VSTUPNÍ NA PROFESNÍ PRŮKAZ

KOMPLEXNÍ VÝCVIK VŠECH SKUPIN

HRADEC KRÁLOVÉ, NOVÝ BYDŽOV

Telefon: 495 000 216, 777 142 936, 777 063 789

www.autoskola-slechta.cz e-mail: autoskola@barahk.cz

LETNÍ KONCERTY

NADORAZ Hradec Králové

Pátek 19. srpna 2011

ŠRÁMKŮV STATEK V PILETICÍCH OD 19 HODIN

Program je realizován za podpory Statutárního města Hradec Králové, ve spolupráci s Destinačním managementem Hradecko

HRADECKÁ KULTURNÍ A VZDĚLÁVACÍ SPOLEČNOST s.r.o.

řídí Československé armády 300 • 500 03 Hradec Králové • tel. 495 514 722 • www.adalbertinum.cz

Čtenářská soutěž s Deníkem

Soutěžte s Deníkem a navštivte **Středověkou krčmu**

Zavedeme Vás do starých časů, kdy ještě na hradech vládli králové, v lesích se proháněli loupežníci a rytíři bojovali o přízeň krásných dam. Do dob, kdy měli kati spousty práce, ale kdy měli lidé čas se i dobře najíst. Poďte s námi do roku 1304, zapomeňte na shon a rychlost dnešního světa, hoďte za hlavu všední starosti, houdejte veselé se s námi. Jsme tu pro tebe Středověká Krčma.

Výherce získá báječnou hostinu ve Středověké Krčmě v Hradci Králové zdarma.

Jak můžete vyhrát vstupenky?
Odpovědi zaslajte na e-mailovou adresu: michal.macek@denik.cz do **19. 8. 2011** do 12:00 hodin, telefon podmínkou (z důvodu rychlého kontaktu).

Soutěžní otázka:
Kolík a kde se nachází restaurace s označením Středověká Krčma?

Srdečně Vás zve **HRADECKÝ deník**

deník Informace z první ruky